

учитывающую экстралингвистические факторы, выявлены расхождения и зоны пересечения в разделении гражданских и военных терминов-названий судов.

Морская терминология отражает систему понятий морской сферы, потому что ее системность базируется не только на языковых, но и на экстралингвистических признаках.

**Ключевые слова:** термин, морская терминология, тематические группы, названия судов, гражданские суда, военные корабли.

### **Summary**

The article examines the thematic groups of the names of ships as part of Ukrainian maritime terminology in recent decades. It is proposed thematic classification that takes into account extra-linguistic factors. There are identified differences and areas of intersection in the allocation of civil and military terms-names of ships.

Marine terminology reflects a system of concepts in maritime domain, because its system is based not only on language signs but also on extra-linguistic signs.

**Keywords:** term, marine terminology, thematic groups, civil ships, naval ships.

УДК 811.111'255.4:811.161.2

**Денисенко Н. В.,**

кандидат філологічних наук,

**Мілько Н. Є.,**

асистент,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

## **ВІДТВОРЕННЯ ІНВЕРСІЇ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА**

Одним із найважливіших питань сучасного перекладознавства є вирішення проблеми перекладної адекватності, співвідношення смислу вихідного та цільового текстів і мовленнєвих засобів, які виражають цей смисл. У рамках даної проблеми значної ваги набуває питання про відтворення значень емпатичних мовних елементів, які є невід'ємним складником авторської стилістики. Наша стаття присвячена дослідженню способів відтворення емпатичної інверсії в англійських художніх текстах в українському перекладі. Важливість такого дослідження зумовлена необхідністю вирішення як теоретичних, так і практичних проблем художнього перекладу.

На різних етапах формування наукової думки на проблему перекладу художнього тексту звертали свою увагу дослідники в галузі перекладознавства, серед яких слід зазначити Л. С. Бархударова, Т. О. Казакову, В. І. Карабана, Л. Нелюбіна, Я. Й. Рецкера, О. В. Федорова, О. Д. Швейцера, Р. П. Зорівчак, М. О. Новикову, Л. В. Коломієць, В. В. Коптилова, І. В. Корунця, О. І. Чередниченка. Їхні дослідження разом із розвідками перекладознавців інших країн – С. Басснет, С. Влахова, І. Левого, А. Лефевра, А. Поповича, А. Федорова, С. Флоріна, К. Чуковського та ін. – є міцним фундаментом для подальшого розвитку цієї науки.

**Метою** статті є з'ясування особливостей відтворення емпатичної інверсії англійської мови в українському художньому перекладі.

Поставлена мета визначила необхідність виконання таких **завдань**, як опис труднощів відтворення емпізи в перекладі та виявлення прийомів

перекладу англійських лексичних, граматичних та графічних емфатичних засобів українською мовою.

Синтаксична емфаза – виділення синтаксичними засобами певних елементів речення, змінює його структуру та відтворюється в перекладі шляхом її заміни на слово або словосполучення та введення особливих конструкцій, вибір яких залежить від того, який саме член речення потрібно виділити [1, 3].

Порядок слів будь-якої мови є ключовим питанням її синтаксису. Як не може бути речення без слів, так не може бути й речення без визначеного, притаманного саме цій мові словопорядку. Порядок слів визначається цілою низкою чинників, але в першу чергу – будовою мови, її типологічними характеристиками, граматичними правилами та традиціями, функцією речення в тексті, а також певною мірою (залежно від типології мови) структурою актуального членування речення [3, 35]. Англійська мова є аналітичною, що зумовлює важливість збереження фіксованого порядку слів. Порушення усталеної послідовності членів речення, внаслідок якого певний елемент виділяється й набуває конотації емоційності або експресивності, називається інверсією.

Хоча в англійській мові розташування слів достатньо жорстке, все ж таки воно допускає певну рухомість, тому прямий порядок членів речення може бути змінений із метою виділення слова чи групи слів, для того, щоб привернути увагу читача або слухача.

Коли йдеться про порядок слів, то, насамперед, мається на увазі загальноприйнятий, емоційно-нейтральний ланцюжок синтаксичних елементів у писемному мовленні. Разом із тим не можна забувати, що розмовна форма мови завдяки своїй спонтанності, яка визначається ступенем емоційності мовця, допускає варіативність щодо послідовності формулювання думки, тоді як фіксовані правила писемної мови чинять опір різного роду відхиленням. На тлі усного та писемного мовлення розрізняють два типи порядку слів: 1) логічний, або традиційний і 2) афективний, або емоційний [5, 146]. Перший ґрунтується на здоровому глузді, об'єктивності, розважливості. Другий керується емоціями мовця, його бажанням вразити слухача. При перекладі потрібно зважати на різницю між твердженням, яке можна проаналізувати, та суб'єктивним ставленням, яке мовець додає, на основі свого досвіду, тобто, іншими словами, між логічним та емоційним елементами. Основна відмінність між логічністю та емоційністю мовлення відтворюється в конструкції речення, оскільки зміна загальноприйнятого порядку слів свідчить про емоції мовця щодо висловленого ним, а, отже, представляє емфазу. Ця різниця стає особливо помітною, якщо порівнювати писемну та усну форми мовлення.

У художніх текстах розмовне мовлення представлене в діалогах, які не тільки озвучують злами сюжетних ліній, але й розкривають невиражені характеристики персонажів. Однак саме мовлення нерідко залишається імпліцитним, семантично-еліптичним. І тут перед перекладачем постає вибір – чи стати іншомовним розпрозорювачем наміру автора, чи відтворити ту ж саму завуальованість ідей у цільовому тексті. Адже розмовне мовлення діалогів

наближається до мови спонтанної, нерідко генерованої під потужним тиском емоцій, що, у свою чергу, позначається на послідовності смислових сегментів повідомлення. В оригіналі слова, які наголошуються, розташовуються найбільш помітним чином, тому що мовець не має ані часу, ані бажання оформлювати свою думку згідно із суворими правилами нормативної мови. Отже, спонтанне мовлення є полярно протилежним до мови граматичної. У той же час логічно організована граматична мова ніколи не буває повністю вільна від мови емоційної та обидві постійно впливають одна на одну [5, 136].

У деяких випадках інверсія просто надає вислову або опису більшої динамічності, напруженості, але не має емоційного навантаження, наприклад:

1. *In another moment **down went Alice** after it, never once considering how in the world she was to get out again* (Carroll L. "Alice's Adventures in Wonderland", p. 12). – *Аліса з розгону пірнула* слідом за кроликом, навіть не подумавши, як буде звідти вибиратися ("Аліса в країні чудес", пер. В. Корнієнка, с. 11).

2. *Alice was not a bit hurt, and she jumped up on her feet in a moment: she looked up, but it was all dark overhead; **before her was another long passage**, and the white rabbit was still in sight, hurrying down it. There was not a moment to be lost: **away went Alice like the wind*** (Carroll L. "Alice's Adventures in Wonderland", p. 15). – *Алісі не було боляче і вже за секунду вона стояла на ногах. Вона озирнулася, але кругом була темрява, перед нею був ще один довгий коридор, і вона ще бачила Білого Кролика, який поспішки спускався вниз. Гаятись не можна було й хвилини – Аліса як вітер помчала* за ним ("Аліса в країні чудес", пер. В. Корнієнка, с. 14).

Як видно з прикладів, інверсія в конструкціях *down went Alice* та *away went Alice* передає несподіваність і стрімкість бігу й падіння Аліси, що, однак, важко відтворити в перекладі через синтаксичну гнучкість української мови. Адже за умови збереження дещо незвичного для англійської мови синтаксичного малюнка оригіналу, цільове речення залишається стилістично нейтральним. Інверсія *before her was another long passage* є наслідком того, що речення починається з обставини місця. Порядок слів відповідає схемі "від теми до реми", "від відомого до нового" і тому також позбавлений стилістичної маркованості в перекладі.

Різні зміни порядку слів із метою покращення стилю здійснюються тільки в тих рамках, які не порушують адекватності вираження та розпізнавання суб'єкта й предиката судження (або компонентів актуального членування речення) [3, 36]. Наприклад, в англійському тексті підмет може стояти після дієслова, але артикль і вказівний займенник повинні передувати тому іменнику, до якого вони відносяться. Така вимога щодо порядку слів зумовлена тим, що в англійській мові немає відмінкових закінчень, тому, наприклад, перестановка підмета й додатка змінює зміст речення, що майже неможливо в українській мові, де підмет і додаток мають різні відмінкові форми. Не можна поставити артикль після підмета або прямий додаток між дієсловом та іменником.

Зміна порядку слів може бути стилістично-детермінованою, що не завжди підлягає відтворенню синтаксичним способом при перекладі. Так, вираз *the man of whom I thought* визначає формально-літературний стиль, тоді як *the man I thought of* – розмовний. Якщо при перекладі видається принциповим відтворити стилістичну тональність оригіналу, доречним буде вдаватися до лексичних засобів, наприклад, “особа, про яку я думав” та “чоловік, про якого я думав”. Однак до таких змін слід ставитися обережно, щоб цільовий текст не набув безпрецедентних конотацій.

Прямий порядок слів в англійському реченні може змінюватися внаслідок емоційної інверсії, здатної увиразнювати авторську інтенцію. Інверсія є одним із найуживаніших граматичних засобів створення емоції. За її допомогою можна виділити не тільки один, а декілька елементів висловлювання. При перекладі українською мовою емоційних речень з інверсією залежно від контексту зазвичай використовують лексичні (слова-підсилювачі) або синтаксичні (зміна структури речення) засоби:

3. *At the bottom of your search for holiness is a frantic desire for notoriety* (Koval I. “Pagan Saints. The Marinated Aristocrat”, p. 44). – *За твоїми пошуками доброти, під твоєю любов'ю до людства, ховається шалене бажання – прославитись* (Коваль І. “Лев і левиця. Маринований аристократ” с. 45).

У цьому прикладі за синтаксичного паралелізму інверсії, яка втрачає стилістичну маркованість у перекладі, емоційність оригіналу перестворено лексичним способом шляхом введення слова-підсилювача.

При перекладі емоційних конструкцій важливо пам'ятати, що початок і кінець речення мають важливіше значення, ніж середина. Однак питання, що важливіше – початок чи кінець речення – дотепер залишається відкритим. Слід мати на увазі, що виділення слова чи члена речення досягається й багатьма іншими факторами, як наприклад, довжина речення, пунктуація, паузи, наголоси тощо [5, 81].

4. *Hardly could we hear our own voices for the noise of the trains* (Pratchett T. “Soul Music”) – *Через страшений гуркіт потягів ми ледве чули свої голоси* (“Рокова музика” пер. В. Дмитрика).

Вдаючись до трансформації – додавання підсилювача *страшений*, перекладач надолужує втрати, викликані опором іншомовного та, власне, відмінно-структурного матеріалу й адекватно відтворює емоційний потенціал першотвору. Лексичне підсилювання в цільовому тексті може здійснюватися шляхом підвищення ступеня підсилення певної ознаки:

5. *A very fine young man was Mr. Boyes* (Mansfield K. “A Cup of Tea”). – *Надзвичайно приємним юнаком був містер Боес* (“Чашка чаю” пер. О. Іжко).

Трапляються й такі випадки, коли за прикметником, який займає ізольовану фронтальну позицію, слідує інші конструкції: підмет + *to be*, інвертовані питальні та еліптичні звороти, конструкції з *that's what* та ін. При перекладі важливо зберегти перлокутивність цих синтаксичних утворень, і, перекладаючи емоцію, відтворити спонтанність мовлення, емоційність мовця

тощо. Адекватне відтворення емпізи, зокрема інверсії, передбачає врахування не тільки місця, що займають ті чи інші елементи повідомлення в реченні, скільки їх співвідношення з нормою.

Зауважимо, що навіть емпітичне розширення меж норми, її урізноманітнення також здійснюється за певними правилами. Так, емпітичне посилення прислівників відбувається різними засобами, одним з яких є винесення їх на початок речення, як наприклад:

6. **Heavily, more heavily than ever**, falls the snow (Mansfield K. "A Cup of Tea", p. 38). – **Важко, набагато важче**, ніж завжди, падає сніг ("Чашка чаю", пер. О. Іжко, с. 98).

Емпітична конвергентність такого прийому в англійській та українській мовах дає змогу перекладачеві максимально наблизитися до першоджерела, адже слово або вираз, які стоять на початку речення, мають значне емпітичне навантаження.

З метою створення емпізи прислівники негативного значення також виділяються фронтальною позицією:

7. ... and they began skipping. **And never** did they skip so high, run in and out so fast (Mansfield K. "A Cup of Tea"). – **І вони почали стрибати. Ще ніколи** вони не стрибали так високо і забігали та вибігали так швидко ("Чашка чаю", пер. О. Іжко).

У наведеному вище реченні автор першотвору вдається до комплексної емпітизації повідомлення, застосовуючи подвійну інверсію, – адже виноситься на початок речення не тільки прислівник, а й підсилювальне допоміжне дієслово *do* у відповідній часовій формі. У далі наведених прикладах таким "непаралельним" інтенсифікатором є підсилювальне слово *same*:

8. **For him** she made a sacrifice of her peace of mind (Mansfield K. "A Cup of Tea"). – **Саме заради нього** вона принесла пожертвувала своїм душевним спокоєм ("Чашка чаю", пер. О. Іжко).

9. **Indeed, to the king** they owed literally their immortal souls... (Gordon G., "The Crooked Rain", p. 205). – **Саме королю** вони були зобов'язані безсмерттям своїх душ... (переклад наш. – Н. Д.).

Як зазначалося вище, під інверсією розуміємо зміну усталеного порядку не тільки слів, але й зворотів і частин складнопідрядних речень, адже головне та підрядне речення для підсилення емпітичності також можуть мінятися місцями, тобто підрядне може передувати головному:

10. **Why I should be so passionately determined to disguise this**, I don't quite know (Mansfield K. "A Cup of Tea"). – **Чого б це я так пристрасно хотів це приховати. Не знаю** ("Чашка чаю", пер. О. Іжко).

При перекладі наведеного речення виправданим є застосування парцеляції, для адекватного відтворення емпітичного потенціалу першотвору.

Інверсія нерідко стосується складного присудка, коли його основна частина передує допоміжній:

11. "Go I must", I said ... (Mansfield K. "A Cup of Tea", p. 97). – "Іти я маю" –

сказав я (“Чашка чаю”, пер. О. Іжко, с. 96).

Хоча зіставлявані речення оригіналу та перекладу не можна назвати цілком симетричними, через те, що емпатичність цільового речення є менш виразною, все ж уважаємо таке перекладацьке рішення виправданим, адже воно дає можливість створити ефект живого розмовного мовлення.

Розглянемо приклади відтворення інверсії, в яких інвертується додаток. З метою емпатичного виділення прямий додаток може виноситися на початок речення. Однак якщо в українській мові такий прийом є цілком звичним, то в англійській – це розширення меж норми. Тому в перекладі виникає певна асиметрія у зв'язку з тим, що периферійні прояви норми мови оригіналу відтворюються відповідними іншомовними засобами, що займають у ній ядрову позицію й не виходять за межі звичного, наприклад:

12. “...but still there was glory in it? And **that glory** Hilda had unhesitatingly claimed for herself (Wain J. “The Smaller Sky”). – *Але чи справді в цьому була перемога? І **ту перемогу** Гільда безсумнівно приписувала собі* (переклад наш. – Н. Д.).

13. “**The search** became a mania with me ... Women I never glanced at; men, men, men, all the time (Wain J. “The Smaller Sky”). – ***Пошук** став для мене манією ... **На жінок** я не звертав уваги; чоловіки, чоловіки, чоловіки весь час* (переклад наш. – Н. Д.).

14. **Her love letter** 1 returned to the detectives for filing (G. Greene, “The Heart of the Matter”). – ***Її любовні листи** я повернув детективам на зберігання в справі* (переклад наш. – Н. Д.).

Перекладаючи наведені речення, ми намагалися найближче до оригіналу відтворити його синтаксичний малюнок, у якому збережена початкова позиція додатка. Однак через відмінності норм мов, задіяних у процесі перекладу, спостерігаємо емпатичну асиметрію, яку можна частково вирівняти за допомогою введення в цільовий текст додаткових лексичних засобів: ***Цей пошук** став для мене манією... **На жінок** я **навіть** не звертав уваги; чоловіки, чоловіки, чоловіки весь час. **А от** її любовного листа я повернув детективам на зберігання в справі.*

Щодо інформативності додатка, то він може виконувати функцію як теми, так і реми речення, порівняймо:

15. *His old aunts had never failed him. **To them** he had meant an ever welcome visitor* (Galsworthy J., “To Let”, p. 134). – *Його старі тітоньки ніколи б не підвели його. **Для них** він був найбажанішим гостем* (“Здається внаєм”, пер. О. Терех, с. 130).

16. *Everybody was surprised at the amount the old lady left. **Something like three or four hundred thousand pounds** she left* (Christie A. “The Big Four”, p. 75). – *Всі були здивовані сумою, яку залишила старенька пані. Вона залишила **приблизно три або чотири сотні фунтів*** (“Велика четвірка”, пер. Є. Попович, с. 74).

У першому з наведених прикладів фразопочатковий інвертований додаток *to them* – це тема, яка виділяється фразовим наголосом, а логічним наголосом

виділяється елемент реми – *visitor*. Завдяки темо-рематичній міжмовній конвергентності, що простежується саме в цьому тексті, у перекладі уможлиблюється адекватне відтворення синтаксичного ланцюжка вихідного речення.

У другому прикладі фронтальний складний додаток *something like three or four hundred thousand pounds* є ремою, а *she left* – темою. Така інверсія зазвичай у перекладі українською мовою не відтворюється.

Проілюструємо на інших прикладах шляхи відтворення інвертованого додатка:

17. **Morality** you must respect, but **salaried** morality – no! (Galsworthy J., “To Let”, p. 176). – **Моральність** поважати слід, а **ось** платну моральність – ні (“Здається внаєм”, пер. О. Терех, с. 189).

При синтаксичному накладанні речень оригіналу та перекладу, емфатичність першотвору виражається лексичним способом – введенням підсилювального словосполучення “а ось”. За звичайного розташування слів це речення не відтворювало б напруження, не містило б емфазу, порівняймо: *You must respect morality, but you can't respect salaried morality.* – *Ви повинні поважати моральність, але ви не повинні поважати платну моральність.* У цьому разі обидва додатки стають ремою, тим, що стверджується, та виділяються логічним наголосом. Речення з прямим порядком слів стає звичайним твердженням без емфатичної виразності. Аналогічною ілюстрацією емфатичної інверсії є й такі приклади:

18. **To them** a bedroom was a room with a bed... (Mansfield K. “A Cup of Tea”). – **Для них** спальня була кімнатою, де стояло ліжко (Менсфілд К. “Чашка чаю”).

19. **To young Jolyon** the first sight of his father was undoubtedly a shock (Galsworthy J. “To Let”, p. 93). – **Для молодого Джоліона** вперше побачити батька було справжнім шоком (“Здаємо в оренду”, пер. О. Терех, с. 87).

20. **To Savina**, that summer was one long siege of waiting for emotional violence to burst down on her (Wain J. “The Smaller Sky”). – **Для Савіни** це літо було суцільною навалою очікування емоційного насилля, що впало на неї (переклад наш. – Н. М.).

Разом із тим нерідко для відтворення такого виду емфатичної інверсії в український переклад вводиться емфатичний прислівник на зразок *зовсім*, що знаходиться в препозиції щодо виділеного фрагмента висловлювання:

21. *Chicago, New York, Drouet, Hurstwood... Not them, but that which they represent, she longed for* (Dreiser Th. “The Titan”, p. 95). – *Чикаго, Нью Йорк, Друет, Хаствуд... Але* вона прагнула **зовсім** не до них, а до того, що вони собою являють (“Титан”, пер. Е. Ржевуцька, с. 134).

22. *...Soams...stared at Michael...Queer face the fellow had; plain and yet attractive* (J. Galsworthy “To Let”, p. 134). – *Сомс* **виприщився** на Майкла. Хлопчина мав **зовсім дивне обличчя** – *просте, проте привабливе* (“Здаємо в оренду”, пер. О. Терех, с. 243).

21. *I think I've heard of her. And **what I've heard** I haven't liked* (J. Galsworthy "To Let", p. 18). – *Думаю, я чув про неї. **І мені зовсім не сподобалось** те, що я чув* ("Здаємо в оренду", пер. О. Терех, с. 34).

Емфатичний фразопочатковий додаток, складником якого є вказівний займенник, зазвичай займає фразопочаткову позицію і в перекладі, а його підсилювальний потенціал надолужується лексичним способом – шляхом введення слів-підсилювачів на кшталт *same, вже, і, і same, а, ось* тощо:

22. ***That question**, too, he has asked himself a thousand times* (Hailey A., "The Moneychangers", p. 67). – ***І те питання** також він задавав собі тисячі разів* ("Міняли", пер. І. Гончарова, с. 78).

23. ***These last few paces** each of us walks alone* (Hailey A., "The Moneychangers", p. 76). – ***А ці останні кілька кроків** кожен з нас іде один* ("Міняли", пер. І. Гончарова, с. 98).

24. *And you'll see it. **That** I promise you* (Hailey A., "The Moneychangers", p. 224). – *І ти побачиш його. **Це вже** я тобі обіцяю* ("Міняли", пер. І. Гончарова, с. 145).

25. *He asked me to nullify his sexual interest, and **this** I was able to do* (Hailey A., "The Moneychangers", p. 68). – *Він попросив мене звести нанівець його сексуальну зацікавленість, і **саме це** я міг зробити* ("Міняли", пер. І. Гончарова, с. 12).

Окремо слід зупинитися на перекладі предикатива в підрядних допустових реченнях, де наявна емфатична інверсія. У таких реченнях предикатив займає позицію перед підметом, якому можуть передувати сполучники *as, though, however* та ін., що перекладаються відповідно *хоч* або *хоч який би*. У цільовому тексті предикатив зберігає свою позицію на початку речення в разі вживання останньої сполучної фрази [2, 61]. Щодо позиції підрядного в інвертованому реченні, то воно, як і в неінвертованому, може стояти в препозиції, у постпозиції та в інтерпозиції до головного речення:

26. ***Vexed** as he was, Martin did not lose his competence* (Wain J. "The Smaller Sky"). – *Хоча Мартін **насправді** був роздратований, він не втрачав впевненості в собі* (переклад наш. – Н. М.).

Така емфаза відтворюється, як правило, лексично – за допомогою введення в текст українського перекладу емфатичних прислівників (іноді з додаванням сполучень емфатичних часток).

Якщо в подібних підрядних реченнях вжито займенник *it* у функції підмета, то він перекладається відповідним іменником, а іменник, у свою чергу, відповідним займенником:

30. *The journey next day, **short though it was**, tired him* (G. Galsworthy, "To Let", p. 56). – *Мандрівка наступного дня, **хоча (вона) й була зовсім непривалою**, втомила його* ("Здається внаєм", пер. О. Терех, с. 167).

31. *(Through it all one could see the standing of the man.) It was greatness in a way, **small as it was*** (Th. Dreiser, "The Titan", p. 76). – *Він був певного роду величиною, **хоча й насправді малою величиною*** ("Титан", пер. Е. Ржевуцька, с. 89).



Тут перша конструкція перекладена за допомогою речення з підсилювальною часткою “й”, а друге – реченням з підсилювальним прислівником “насправді” та підсилювальною часткою “й”. За В. Є. Шевяковою, така конструкція не є емпатичною, і розглядати її слід лише з погляду актуального членування речення та в розрізі граматичних і синтаксичних особливостей англійської мови [4, 228]. Спираючись на приклади, можна стверджувати, що конструкція *P + as + it + is* має, безперечно, емоційне навантаження, тобто є емпатичною.

32. *Clif was not to be found. For fourteen years Martin had not seen him* (Wain J. The Smaller Sky). – **Цілих чотирнадцять років Мартін не бачив його** (переклад наш. – Н. М.).

Початкова емпфаза обставини, яку ілюструють наведені вище приклади, перекладається українською мовою за допомогою емпфатичного сполучення *і ось* або додаванням емпфатичного слова *цілий*.

В англо-українському перекладі вживається також обставина місця, інвертована з метою емпфази. Слід зазначити, що в певних випадках інвертована обставина місця може бути засобом вираження емпфази, адже привертає до себе увагу своїм незвичним розташуванням, наприклад:

33. *And slowly she began mounting the stairs. In his bedroom he would be, or in the studio* (J. Galsworthy “To Let”, p. 83). – **Він цілком може бути у своїй спальні або ж у своєму кабінеті** (“Здаємо в оренду”, пер. О. Терех, с. 93).

Відтворюється така емпфаза шляхом локалізації обставини в рематичній позиції або за допомогою додавання підсилювального слова *цілком*. У перекладі українською мовою початкова позиція обставини, яка в англійській мові забезпечує емпфатичність речення, не зберігається. Переклад із кінцевою обставиною-ремою ще раз підтверджує достатню експресивність кінцевої позиції в українській мові, яка інколи має навіть більш потужний емпфатичний потенціал, ніж інвертоване англійське речення.

Аналізовані приклади свідчать, що інверсія тут зумовлена емпфазою, бо якщо припустити, що це просто виділення реми, то тоді можна переставити обставину в кінцеву позицію:

*Instead she walked beside her aunt; He would be in his bedroom or in the studio.*

У такому разі емпфатичність обставини збережена, а ось емпфатичності вже немає. Отже, інверсія обставини місця може бути одним із засобів вираження емпфази, яку слід адекватно відтворювати в перекладі.

Насамкінець розглянемо відтворення в українському перекладі інверсії післялогів:

34. *“Here is my father coming in!” She had seen Soams pass the window. “Oh”, said June, and out she went* (J. Galsworthy “To Let”, p. 67). – **“Ось заходить мій батько!” Вона побачила Сомса, який проходив повз вікно. “Ой!”, відповіла Джун і вискочила з кімнати** (“Здаємо в оренду”, пер. О. Терех, с. 56).

35. “My name is Alice”... And **off she went** into peals of laughter (L. Carroll “Alice’s Adventures in Wonderland”, p. 90). – “Мене звать Аліса”... І **стрімголов вилетіла** під вибух сміху (“Аліса в країні чудес”, пер. В. Корнієнка, с. 123).

При перекладі таких речень зазвичай вживаються лексичні заміни. Так, для відтворення напруженості дії в першому прикладі замість емоційно нейтрального *увійшов* у перекладі вжито емоційне *увірвався*. Таку ж мету переслідував перекладач і в другому та третьому прикладах, коли відтворив *вийшла* словами *вискочила* та *стрімголов вилетіла*.

На основі викладеного вище можна стверджувати, що інверсія членів речення та словосполучень в англійській мові є дуже виразним емпатичним засобом, чого не можна сказати про українську мову. Завдання перекладача при роботі з емпатичними інвертованими конструкціями полягає у виборі таких засобів перекладу (лексичних або / та граматичних), які б якнайповніше передавали всю підвищену виразність оригіналу. Відомо, що граматичні явища однієї мови відрізняються від граматичних явищ іншої, хоча інколи вони можуть збігатися. Ця різниця особливо помітна під час перекладу. Але основною метою перекладу є не збереження граматичних конструкцій, які використав автор, а відтворення смислу та ілокутивної сили кожного висловлювання, послуговуючись адекватними засобами цільової мови з метою досягнення перлокутивної адекватності.

**Перспективою** нашого дослідження вважаємо подальше вивчення проблем англо-українського художнього перекладу.

#### Література

1. Аспектний переклад : [навч. тексти та завдання] / [уклад. В. Д. Бялик]. – Чернівці : Рута, 2008. – 80 с.
2. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка / В. Л. Каушанская. – М. : Страт, 2000. – 320 с.
3. Шевченко О. Ф. О стилистических функциях словообразования / О. Ф. Шевченко // Исследования по романской и германской филологии. – Киев, 1977. – С. 67–70.
4. Язык стиль : [сб. статей / под ред. Т. А. Дегтяревой]. – М. : Мысль, 1969. – 240 с.
5. Dictionary of American Slang [Electronic resource]. – London : G. G. Harrap. – Mode of acces : <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-encycl-term-65325.htm>.

#### Анотація

Проблема відтворення емпізи залишається однією з невирішених проблем перекладу. Як маркери авторської інтенції емпатичні засоби в тексті оригіналу є експліцитними помічниками перекладача, що сприяють адекватному відтворенню ілокутивної сили висловлювання.

У статті досліджується інверсія як засіб емпізи та способи її відтворення на прикладах перекладів англійських творів українською мовою. Виявлено і пояснено засоби створення інверсії та алгоритм їхнього перекладу засобами цільової мови

**Ключові слова:** емпіза, інверсія, художній переклад.

#### Аннотация

Проблема перевода эмпізы остаётся одним из нерешённых вопросов теории перевода. В статье комплексно исследуются способы создания инверсии. Обосновано положение, что инверсия – одно из средств создания эмпізы. Основное назначение инверсии – логическое выделение конкретных сегментов исходного текста.

В статье исследуется инверсия как эмфатическое средство и способы её перевода на примерах англоязычных призываний и их украинских переводов.

**Ключевые слова:** эмпфаза, инверсия, художественный перевод.

### **Summary**

The thesis focuses on a complex study of the peculiarities of English emphasis rendering in Ukrainian fiction translations. The problem of conveying emphasis in English-Ukrainian translation is understudied. The works of some translation theoreticians are examined in the article. Some peculiarities of rendering English inversion into Ukrainian are considered. The research is based on the contrastive analysis of emphasis in the systems of the English and Ukrainian Language competence and performance in the works by English and American writers and their translations into Ukrainian.

**Keywords:** emphasis, inversion, fiction translations.

УДК 811.14'06'255.4

**Кутна Ю. Б.,**

кандидат філологічних наук,  
Маріупольський державний університет

## **НАРОДНОПОЕТИЧНА ОСНОВА ЛІРИКИ Т. ШЕВЧЕНКА У ПЕРЕКЛАДАХ ЙОГО ТВОРІВ РУМЕЙСЬКИМ ДІАЛЕКТОМ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ**

Значна частина поетичної творчості Тараса Григоровича Шевченка характеризується глибоким ліризмом та проникливістю. Втілюючись у різноманітні образи, його лірика завжди є сповіддю, поетичним щоденником, розповіддю про страждання та радості, думки та відчуття. При цьому лірика Шевченка має міцну народнопоетичну основу, яка проявляється як у самій побудові вірша, так і в мовностилістичних ознаках, відтворення яких є неабияким викликом для перекладачів Шевченкового доробку мовами світу.

Д. Ревуцький, аналізуючи творчість Кобзаря, зауважує, що саме “народні пісні найтісніше зв’язані з усією його творчістю – настільки тісно, що часто неможливо визначити, де закінчується народне, а де починається власне Шевченкове” [5, 11]. Максим Рильський зазначав таке: “Я думаю, що тільки той добере ключ до таємниць Шевченкового віршування, хто глибоко зрозуміє і відчує кровний його зв’язок із народною мелодією. Інакше всі розмови про “силабічну систему” будуть тільки теоретичною балаканиною. Про це, до речі, слід думати перекладачам поезій Шевченка” [5, 5]. На народнопоетичну основу творів Кобзаря, що простежується на всіх мовних рівнях, вказували, зокрема, С. Єрмоленко [1] та В. Жайворонок [2], проте особливості її відтворення в іншомовних перекладах наразі не досліджувалися.

Лірику Т. Г. Шевченка перекладено багатьма мовами світу, зокрема, румейським діалектом новогрецької мови. Відомо, що в 1964 році до 150-річчя від дня народження Т. Шевченка з ініціативи та під керівництвом румейського поета Антона Шапурми було створено рукописний “Кобзар” у перекладах на грецьку мову (її румейський діалект), а перший друкований “Кобзар”, представлений вибраними творами в перекладах мовами греків України, вийшов друком у 1993 році. До цього видання ввійшли, зокрема, 63 переклади на румейську Г. Костоправа, Л. Кир’якова, А. Шапурми, Д. Папуша, В. Бахтаріса, Д. Патричи,